

N:o 62.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1908, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner dels om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kommunal rösträtt för gifta kvinnor, dels ock om ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom Andra Kammaren afgifna och till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

motionen n:o 126 af herrar *Karl Staaff*, friherre *Carl Carlsson Bonde*, *J. Bromée*, *Karl Starbäck*, *G. Lindgren* i Islingby, *Joh. Ström*, *Jakob Pettersson*, *S. H. Kvarnzelius*, *Th. af Callerholm*, *Aug. Henricson*, *Victor Moll*, *K. G. Karlsson*, *Johan Ericsson*, *Fridtjuf Berg* och *Ernst Beckman* om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om kommunal rösträtt för gifta kvinnor;

motionen n:o 144 af herrar *Hjalmar Branting*, *Aug. Nilsson*, *A. C. Lindblad*, *Herm. Lindqvist*, *Viktor Larsson*, *E. C. Kropp*, *Bernh. Eriksson*, *Ernst Blomberg*, *E. A. Leksell*, *L. J. Carlsson*, *Charles Lindley*, *Värner Rydén*, *K. Tengdahl*, *F. W. Thorsson*, *N. Edv. Lindberg*, *Nils Persson* och *A. J. Christiernson* om ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.; samt

motionen n:o 146 af herrar *Carl Lindhagen*, *Curt Wallis*, *Fr. Berglund*, *A. Thylander*, *Edvard Wavrinsky*, *Lars G. Broomé*, *Knut Kjellberg* och *Jacob Larsson* jämväl om ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 7 Saml. 59 Häft. (N:o 62.)

Herr Staaffs
m. fl. motion.

Herrar Staaff och medmotionärer hafva uti motionen n:o 126 anført följande:

»Kvinnans kommunala rösträtt är redan antagen i vår lagstiftning. Det förhåller sig ju för närvarande så, att hvarje ogift kvinna under samma förutsättning som mannen är kommunalt röstberättigad samt att de gifta kvinnor, som stå i den själfständiga ekonomiska ställning, att de erhålla egen debetsedel, jämväl hafva kommunal rösträtt. Olika tillämpning förekommer beträffande de fall, i hvilka gift kvinna skall erhålla egen debetsedel. Förslag till regler i detta afseende är enligt trontalet att förvänta från Kungl. Maj:t, men härmed hafva vi ej att nu skaffa.

Däremot sakna alla de gifta kvinnor, hvilka ej erhålla egen debetsedel, kommunal rösträtt. Detta är ju en stor orimlighet, då den gifta kvinnan på intet sätt kan anses mindre kvalificerad än den ogifta att utöfva rösträtt i kommunens angelägenheter. Skall man göra en skillnad dem emellan i det afseendet, kunde man väl snarare säga, att i stort sedt den gifta kvinnan genom egen erfarenhet om hushållning och hvad därtill hörer äger än större förutsättningar än den ogifta att delta i afgörandet af hushållsangelägenheter i större skala.

Det finnes emellertid ytterligare ett skäl att söka bereda den gifta kvinnan kommunal rösträtt. Genom det förslag till ändring i fråga om den kommunala rösträtten, som villkorligt antogs vid 1907 års riksdag, skulle kvinna erhålla valbarhet till kommunala uppdrag. Och det stadgades uttryckligen, att gift kvinna, som vore röstberättigad, äfven skulle vara valbar. Om man nu, såsom väl skulle kunna hända, i någon kommun ansåge en gift kvinna särdeles väl skickad till något visst kommunalt uppdrag, skulle således den omständigheten, att hon icke vore röstberättigad, hindra hennes valbarhet. Och det är af nyss antydda skäl ingalunda otroligt, att den gifta kvinnan ännu mer än den ogifta ofta nog just skulle vara lämpad för dylika uppdrag.

Emellertid förefinnes i det villkorligt antagna förslaget den svårigheten beträffande ifrågavarande sak, att den kommunala rösträtten ju alltjämt är utmätt efter skala, så att personer äga större eller mindre rösträtt alltefter sina förmögenhetsvillkor upp till en viss höjd. Ville man då åt gift kvinna, hvars man är röstberättigad, bereda rösträtt, skulle måhända den första utväg, som erbjuder sig, vara att dela mannens rösträtt med hälften på mannen och hälften på hustrun. Detta synes dock af lätt begripliga skäl vara föga anbefallningsvärdt. Förvisso bör man icke åstadkomma en rösträttsutvidgning för kvinnorna genom att beröfva männen något af deras rösträtt. Det torde gifvas en annan

utväg, nämligen den att åt gift kvinna, hvilken icke på grund af egen skattskyldighet är röstberättigad, men hvars man äger kommunal rösträtt, gifva *en* röst.

Det är påtagligt, att denna åtgärd icke skulle kunna i någon afsevärd grad förskjuta förhållandet emellan de olika förmögenhetsklasserna. Man kan snarare fråga, huruvida den skulle äga något egentligt värde för kvinnorna själfva. Härpå torde man emellertid kunna svara jakande och det ur tvenne synpunkter. Dels skulle en bestämmelse af antydd art, så liten röstkvantitet den än gäfve kvinnorna, likväl innebära ett principiellt erkännande af deras rösträtt, hvilket alltså måste vara af värde, dels skulle härigenom stadgandet om kvinnans valbarhet till kommunala uppdrag blifva af ett mycket större värde.

Då vi i den kommunala rösträttsfrågans nuvarande läge icke finna anledning att formulera ett lagändringsförslag, tillåta vi oss hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för nästa lagtima Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i kommunalförfattningarna, att gift kvinna, hvilken ej på grund af att hon själf är skattepliktig äger kommunal rösträtt, men hvars man är kommunalt röstberättigad, måtte erhålla *en* röst.»

Herr Brantings m. fl. motion, n:o 144, är af följande lydelse:

»Med hänvisning till motiveringen i motion, n:o 143, för en förnyad framställning af våra yrkanden från 1907 om en demokratisk författningsrevision, hemställa vi härmed,

att Riksdagen ville

dels hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen snarast möjligt af förslag till reform af den kommunala rösträtten, byggd på grundvalen af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor;

dels ock, intill dess dylikt förslag kan blifva genomfördt, för sin del antaga nedannämnda förändringar af vissa paragrafer i följande kommunala författningar:

Herr Brantings m. fl. motion.

Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 8.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en kommun, uppnått 21 års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt till kommunen och icke häftar för kommunalutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut.

Hvad ofvan stadgats äger ock tillämplighet på gift kvinna, som uppfyller ofvannämnda betingelser. För fastighet, som innehafves af landbo eller arrendator, röstar innehafvaren. Den som står under förmynderskap må ej utöfva rösträtt.

§ 9.

Vid omröstning tillkommer hvarje röstande en röst.

Med den lika rösträttens införande följa några mindre, formella jämkningar i det hvilande förslaget, till hvilket vi i öfrigt yrka bifall.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 11.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en stadskommun, uppnått 21 års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt och icke häftar för statsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att vid allmän rådstuga deltaga i öfverläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, hvilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser af stadens medlemmar förbehållna.

Hvad ofvan stadgats äger ock tillämplighet på gift kvinna, som uppfyller ofvannämnda betingelser.

Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

§ 12.

Vid omröstning tillkommer hvarje röstande en röst.

Beträffande de formella jämkningar, som betingas af kvinnas valbarhet till kommunala förtroendeuppdrag, hänvisa vi till det hvilande förslaget; för valkretsindelning och öfriga valstadganden till de föreslagna §§ 26 och 27 i motion, n:o 206, vid 1907 års riksdag.

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Motsvarande ändringar som i fråga om kommunalstyrelse i stad.

Förordningen om landsting.

§ 7.

Valbar till landstingsman är en hvar inom landstingsområdet kommunalt röstberättigad man eller kvinna, som uppnått 25 års ålder.

Om valkretsindelning, valrätt och valsätt hänvisa vi till vår motion, n:o 207, vid 1907 års riksdag, §§ 2—6.

Beträffande arfvoden ansluta vi oss till det yrkande och den formulering, som gifvits i motion, n:o 209, för 1907 för § 24 mom. 1.

Vi rikta slutligen till utskottet en vördsam hemställan, att det måtte, i händelse af bifall till dessa framställningar, vidtagna de jämkningar i formuleringen af andra paragrafer i här omhandlade förordningar, hvilka det finner bli en följd af våra yrkanden.»

Herrar Lindhagen och medmotionärer hafva i sin motion, n:o 146, anfört följande:

Herr Lindhagens m.fl. motion.

»I en föregående motion (n:o 145) har berörts det vid 1907 års riksdag antagna förslaget om författningsrevision, såvidt det påkallar ändring i grundlagarna. Den andra delen af förslaget afhandlar de erforderliga ändringarne i kommunallagarna.

Äfven i denna senare del står det antagna förslaget i högst väsentliga punkter uti strid mot den grundsats, på hvilken det uppgifver sig bygga. Sålunda är rösträtten här icke lika utan utöfvas efter fyratiogradig skala. En dylik anordning, okänd och sannolikt otänkbar annorstädes, är oförenlig med den proportionella rättvisans princip. Den kan dessutom i tillämpningen visa sig alltför ohandterlig, såvida den ej rent af leder till fullständig oreda.

Vidare äro äfven på det kommunala området högst betydande befolkningslager alldeles uteslutna från inflytande. Detta förhållande fäster uppmärksamheten på nödvändigheten att snarast möjligt åstadkomma en reform af den kommunala rösträtten, byggd på grundvalen af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor. Särskildt gäller detta med ett proportionellt valsysteem.

Under afvaktn härpå vore det ju önskligt, om bristen i sistnämnda afseende kunde redan nu i vissa delar afhjälpas. Vid förra riksdagen framkom ej något förslag därom. Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt har emellertid vid sitt senaste årsmöte framhållit önskvärdheten af att de ifrågasatta nya kommunala rösträttsbestämmelserna kompletterades med en föreskrift, som gaf äfven ett afsevärdt antal gifta kvinnor någon talan inom kommunen. De gifta kvinnorna äro nämligen med få undantag uteslutna från kommunal rösträtt. Det stora flertalet af dem för en särdeles osjälfständig och släpande tillvaro och har därför stora åsidosatta intressen att bevaka. Ett tillmötesgående af förenämnda kraf är af förhållandena verkligen påkalladt.

Så länge den kommunala rösträtten icke är allmän utan i princip bunden vid kommunal skatteplikt, kan dock rimligtvis icke ifrågakomma, att rösträtt tillerkännes hustru, som ej själf skattar till kommunen, annat än då hennes man är påförd skatt, som berättigar honom till kommunalt inflytande. Huru det bör ställas, när mannen förlorar sin rösträtt i följd af underlåtenhet att betala utskylder, är en annan sak. Då gift kvinna skulle erhålla en röst i sin egenskap af individ och detta är afsedt att vara ett steg mot den allmänna rösträtten, synes hon ej böra förverka den för mannens berörda underlåtenhet. Därmed undvikas ock den onekliga orättvisan, att i fattiga hem makarne i följd af oförmåga att betala utskylder ofta skulle båda gå miste om rösträtt till skillnad från hvad händelsen vanligen blir i förmögnare familjer.

På grund af hvad ofvan och i föregående motion anförts, få vi hemställa:

att Riksdagen ville *dels* hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen snarast möjligt af förslag till en reform af den kommunala rösträtten byggd på grundvalen af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor;

dels ock, intill dess dylikt förslag kan blifva genomfördt, för sin del uti de delar af gällande kommunalförfattningar, i hvilka vid 1907 års riksdag beslötos tillägg och ändringar, antaga nedannämnda förändringar:

Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

4 §.

Medlem af en kommun på landet är en hvar, som där är mantals-skrifven.

8 §.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguetå års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt till kommunen och icke häftar för kommunalutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att deltaga i komunalstämmans öfverläggningar och beslut. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguetå års ålder och är gift med välfrejdad till myndig ålder kommen svensk man, som är förbunden att erlägga kommunalskatt. Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

11 §.

Hvarje röstberättigad äger en röst.
Där — — — — — grunden.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

3 §.

Medlem af stadskommun är en hvar, som där är mantalsskrifven.

9 §.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af en stadskommun, uppnått tjuguetå års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att vid allmän rådstuga deltaga i öfverläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, hvilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser af stadens medlemmar förbehållna. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguetå års ålder och är gift med välfrejdad till myndig ålder kommen svensk man, som är förbunden att erlägga kommunalskatt.

Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

12 §.

En hvar, som är röstberättigad vid allmän rådstuga, äger en röst.

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

2 §.

Medlem af kommunen är en hvar, som där är mantalsskrifven.

7 §.

En hvar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem af kommunen, uppnått tjuguettt års ålder samt enligt § 40 är förbunden att till kommunen erlægga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att i val af stadsfullmäktige deltaga. Enahanda rättighet tillkommer hvarje välfrejdad kvinna, som är medlem af en kommun, uppnått tjuguettt års ålder och är gift med välfrejdad till myndig ålder kommen svensk man, som är förbunden att erlægga kommunalskatt.

Den, som står under förmynderskap, må ej utöfva rösträtt.

9 §

Vid valet äger hvarje röstande en röst.

Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

6 §.

Vid omröstning följes på landet hvad för kommunalstämma och i stad hvad för allmän rådstuga stadgadt är i afseende på rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person.

Förordningen om landsting.

10 §.

För att kunna till landstingsman väljas erfordras att hafva uppnått tjugufem års ålder, vara inom länet boende och äga utöfva rösträtt inom det valdistrikt, för hvilket valet sker. Till landtdagsman kan ock väljas kvinna, gift eller ogift, som uppfyller därför stadgade betingelser.

24 § mom. 1.

Landstingsman eller suppleant äger i godtgörelse för inställelse vid landstingets möte åtnjuta dagtraktamente med sex kronor om dagen för den tid, som mötet varar och som oundgängligen åtgår till resan, fram och åter, äfvensom ersättning för själfva resekostnaden, beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedels sker.

Tillika hemställa vi, att vederbörande utskott i händelse af bifall till denna framställning ville vidtaga den jämkning i formuleringen af andra paragrafer i kommunalförfattningarne, som blir en följd af ofvanstående förslag.»

Genom de ändringar i kommunallagarna, hvilka beslötos af nästlidet års Riksdag under förutsättning att det samtidigt godkända förslaget till ändrade bestämmelser rörande den politiska rösträtten blefve definitivt antaget, har under nämnda förutsättning åvägabragts en, såvidt nu kan bedömas, synnerligen betydande maktförskjutning mellan de olika grupperna af skattskyldige, i det att de mindre bemedlade tillförsäkrats ett i hög grad ökad inflytande på kommunens angelägenheter. Vid sådant förhållande och då det enligt utskottets uppfattning icke bör ens ifrågasättas att ånyo ändra den kommunala röstskalan, innan de redan beslutade ändringarna däri träd i kraft samt någon erfarenhet vunnits rörande det sätt, hvarpå de kunna komma att verka, kan utskottet icke annat än afstyrka bifall till de af herrar Branting och medmotionärer samt herrar Lindhagen och medmotionärer väckta förslagen, hvilka ytterst äsyfta införande i det kommunala lifvet af allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor.

*Utskottets
yttrande.*

Det i sistnämnda motioner framställda förslag, att landstingsman skulle erhålla, förutom reseersättning, jämväl dagtraktamente, har utskottet icke heller ansett sig kunna biträda. Hittills hafva nämligen i vårt land de kommunala förtroendeuppdragen betraktats såsom hedersposter, hvilka icke för sina innehafvare medfört någon aflöning. Det finnes enligt utskottets uppfattning så mycket mindre anledning att

bryta med denna princip, som något behof af en ändring i dylik riktning icke framträdt.

Hvad slutligen angår det i herr Staaffs med flere motion innefattade förslag om aflåtande af en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till sådana ändringar i kommunalförfattningarna, att gift kvinna, hvilken ej på grund af att hon själf är skattepliktig äger kommunal rösträtt, men hvars man är kommunalt röstberättigad, måtte erhålla en röst, vill utskottet, utöfver hvad ofvan anförts rörande det enligt utskottets uppfattning olämpliga i att redan nu ifrågasätta ändring i de af 1907 års Riksdag antagna bestämmelserna i förevarande afseende, särskildt framhålla, att det måste anses vara oegentligt, att en grupp af kommunalt röstberättigade skulle erhålla befogenhet att deltaga i kommunens beslut på grund af en annan princip än den, som i öfrigt gäller för förvärfvande af kommunal rösträtt. Utskottet vill därjämte erinra, att det i sistberörda motion framförda önskemålet, att gifta kvinnor måtte i större utsträckning erhålla rösträtt i kommunala angelägenheter, blifvit i viss mån tillgodosedt genom Kungl. Maj:ts af innevarande Riksdag godkända förslag till sådan ändring i bevillningsförordningen, att hustru alltid skall taxeras för inkomst af beskaffenhet, att hon äger rätt att ensam däröfver råda.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

- a) att herr Staaffs m. fl. motion, n:o 126,
- b) att herr Brantings m. fl. motion, n:o 144, samt
- c) att herr Lindhagens m. fl. motion, n:o 146,

icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 maj 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER,

Reservationer:

beträffande punkt 1:

af herrar *Zetterstrand*, *Jansson* i Edsbäcken och *Pettersson* i Södertälje;

beträffande punkt 2:

af herr *Persson* i Malmö; samt

beträffande punkt 3:

af herr *Lindhagen*.

Herr *Åkerlund* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
